

Т. В. Гура

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
професорка кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами
імені академіка І. А. Зязюна
Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ПРИ ФОРМУВАННІ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У МАЙБУТНІХ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

В статті висвітлена актуальність впровадження методологічних підходів при формуванні педагогічної майстерності майбутніх науково-педагогічних працівників вищої школи. Особлива увага приділена поняттям «метод» та «методологія». В статті охарактеризовано особистісний підхід, який формує в аспірантів прояв природнього процесу самовизначення, самореалізації, самоствердження, саморозвитку компетентностей у вищій школі, які не тільки сприяють навчальній діяльності здобувачів, але й підвищують якість їхніх знань. Особлива увага приділена системному підходу, що полягає в об'єднанні елементів системи освіти: мети освіти, суб'єктів педагогічного процесу (викладачів та здобувачів), змісту освіти, форм та методів педагогічного процесу, засобів навчання і виховання. В статті доведено, що реалізація акмеологічного підходу в навчанні допоможе практично розв'язати проблему особистісного та професійного успіху, знайти здобувачу своє місце в житті, реалізувати особисті здібності та задатки. Доведено, що використання в освітньому процесі аксіологічного підходу у розв'язанні глобальних проблем вищої освіти сприяє вихованню гуманістичного типу особистості здобувача. Застосування синергетичного підходу в методології освітнього процесу аспірантів уможливило самоорганізацію їх власної вмотивованості. Використання компетентнісного підходу передбачає не тільки набуття знань, вмінь і навичок, але й розвиток і формування у студентів здатності до практичної діяльності і творчого застосування набутих знань та досвіду в різних ситуаціях, формуючи у випускника високу готовність до успішної діяльності в реальному житті. Визначено, що ресурсний підхід для розвитку особистості має враховувати безперервні зміни властивостей та здібностей суб'єкта, які поєднані з природними нахилами, обдаруванням, талантом. Доведено, що модульний підхід сприяє розробці такої модульної побудови процесу навчання, яка відповідала б вимогам професійної підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів.

Ключові слова: заклад вищої освіти, метод, методологія, особистісний, діяльнісний, системний, акмеологічний, аксіологічний, синергетичний, компетентнісний, модульний підходи.

Постановка проблеми. У Концепції національного виховання студентської молоді, концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в Європейський освітній простір, Національній стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року наголошується на реалізації гуманістичної парадигми виховання молоді. Гуманістична парадигма виховання передбачає звернення до духовно-моральних цінностей суспільства, і на цій основі має будуватися індивідуально творча, ціннісна діяльність майбутнього викладача в процесі навчання у закладі вищої освіти. Традиційна парадигма вищої освіти, в рамках якої акцент робиться на когнітивному аспекті професійної освіти, на сьогоднішній день уже не перспективна. Кардинальні зміни, що відбуваються в житті суспільства, потребують модернізації підходів до професійної підготовки майбутніх викладачів вищої школи. Тому важливим є формування педагогічної майстерності у майбутніх

викладачів із застосуванням методологічних підходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні положення щодо методології наукових досліджень цікавили таких науковців, як П. Рабінович, В. Казімірчук, К. Петряев, Д. Керімов, А. Новіков, Д. Новіков, Е. Юдін та ін. Питання методології юриспруденції та державознавства підіймали в своїх працях Є. Білозьоров, Г. Бірта, С. Бостан, В. Дудченко, І. Жаровська, М. Кельман та ін. Детальному аналізу закономірностей формування професійних компетенцій присвятили свої наукові праці В. Андрущенко, Г. Васянович, Б. Гершунський, І. Зязюн, В. Козаков; теорії професійно-технічної освіти – С. Батишев, Р. Гуревич, А. Дьомін, О. Дубинчук, П. Лузан, В. Мадзігон, В. Манько, М. Махмутов, Н. Ничкало, В. Сидоренко; теорії модульного навчання у вищій школі – А. Алексюк, А. Андрущук, І. Богданова, Т. Васильєва, В. Оконь, Дж. Рассел, П. Сікорський,

Є. Сковін, А. Фурман, П. Юцявічене; психологічним основам професійної освіти – Г. Бал, О. Леонтьєв, Л. Виготський, О. Кульчицька, В. Семиченко, Н. Тализіна та ін. Однак і сьогодні залишаються недостатньо дослідженими питання методологічних підходів при формуванні педагогічної майстерності у науково-педагогічних працівників вищої школи, що й зумовило специфіку нашого дослідження.

Мета статті. Висвітлення змісту методологічних підходів при формуванні педагогічної майстерності у майбутніх науково-педагогічних працівників вищої школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Роль методології як процесу пізнання того чи іншого явища полягає у його всебічному та повному дослідженні. Методологія покликана виконувати певні завдання, а саме: по-перше, отримання нового знання та подання цього знання у вигляді понять, критеріїв, теорій, гіпотез та ін.; по-друге, організація використання нових знань у практичній діяльності. Тут методологічна робота не обмежується тільки аналізом пізнання. Завданням методології є також з'ясування, конструювання, розгляд та перетворення певних схем, інтегрованих у повсякденну діяльність людини [11].

Термін «методологія» (від грецьк. *μεθοδολογία* – вчення про способи, від давньогрецьк. *μέθοδος* з *μέθ* + *οδος*, букв. «шлях услід за чим-небудь» і давньогрецьк. *λόγος* – думка, причина; вчення про систему понять і їх стосунків) – система базисних принципів, методів, методик, способів і засобів їх реалізації в організації та побудові науково-практичної діяльності людей [6]. Тобто, слово «методологія» означає вчення про методи пізнання чогось, дослідження.

Однак не можна не звернути увагу на те, що в науковій літературі існують різні підходи до тлумачення поняття «методологія». Так, В. Протасов зміст поняття «методологія» розглядає у двох аспектах: 1) як вчення про метод; 2) як система методів, підходів, способів, що використовуються у тій чи іншій науці, теорії для досліджень. П. Рабінович під методологією розуміє систему підходів, методів і способів наукового дослідження, теоретичні засади їх використання під час вивчення державно-правових явищ. Такої ж думки притримуються й автори «Юридичної енциклопедії», які методологію визначають як систему підходів, методів і способів наукового дослідження, теоретичну засаду їх використання під час вивчення державно-правових явищ. Тобто ці автори методологію ототожнюють с поняттям «метод» [3].

Метод (від грец. *μέθοδος* – «шлях через») (рос. метод, англ. *method*, нім. *Method*) – систематизована сукупність кроків, які треба здійснити для виконання певної задачі, досягнення мети. Під

методом розуміють прийом або систему прийомів, що застосовуються в якій-небудь діяльності (науці, виробництві тощо) [3]. Тобто слово «методологія» означає вчення про методи пізнання чогось, дослідження.

Однак не можна не звернути увагу на те, що в науковій літературі існують різні підходи до тлумачення поняття «методологія». Звідси випливає, що метод – це спосіб пізнання та практичного перетворення реальної дійсності, система прийомів та принципів, що регулює практичну та пізнавальну діяльність людей (суб'єктів). Основна функція методу полягає у внутрішній організації та регулюванні процесу пізнання або практичного перетворення того чи іншого об'єкта. Якщо метод обрано вірно, то він дисциплінує пошук істини, дозволяє рухатися коротким шляхом, економлячи сили та час. Сукупність та порядок застосування методів, які використовуються у дослідженні, є методикою наукового пізнання.

В навчальному плані підготовки аспірантів зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» було враховано думку стелхолдерів та включено до циклу вільного вибору профільної підготовки дисципліну «Педагогічна майстерність науково-педагогічних працівників вищої школи».

Розглянемо більш детально застосування методологічних підходів під час викладання у аспірантів дисципліни «Педагогічна майстерність науково-педагогічних працівників вищої школи», які сприяють формуванню їхньої педагогічної майстерності.

У першу чергу, висвітливо особистісний методологічний прийом. Він полягає у визначенні особистості як продукту соціального розвитку, моральної й інтелектуальної свободи, носія права на повагу і культуру. Застосовуючи цей прийом під час викладання викладачі формують в аспірантів прояв природнього процесу самовизначення, самореалізації, самоствердження, саморозвитку здібностей, що є самовихованням – вищою формою саморегуляції особистості, усвідомленого ставлення до власних якостей. В його основі лежить процес самосвідомості, що є результатом внутрішньої роботи свідомості та формується у діяльності, забезпечуючи перехід особистості з об'єкту зовнішнього впливу у суб'єкт свідомої самоорганізації та саморегуляції адекватно прийнятним цінностям і нормам.

Щоб професійні цінності стали предметом потреби студентів, потрібна така організація освітнього процесу, у зміст якого були б включені фактори, стимулюючі трансформацію структурних складових ціннісних орієнтацій у потреби особи-

стості. Це здійснюється у процесі двох взаємозв'язаних і послідовних видів діяльності: інтеріоризації та екстеріоризації. Важливо так будувати педагогічну діяльність, щоб її виконання приводило до саморозвитку, виникненню особистісного сенсу. Професійне самоусвідомлення як джерело саморозвитку, самовиховання формується поступово і виявляється у здатності до чіткого усвідомлення своєї ролі у вихованні дітей, тому необхідно створювати умови для самозбагачення ціннісних орієнтацій студентів через зіткнення з ціннісно-смысловими боками професійної діяльності, з глибокими підставами самої особистості.

Тут доречно згадати й про положення про зони найближчого розвитку (Л. Виготський), де йдеться про те, що навчання має спиратися не тільки на вже дозрілі функції та пройдені цикли розвитку, але й спонукати та рухати внутрішні процеси розвитку людини; про думку А. Матюшкина, що розумовий процес не йде за навчанням, а складає його найважливішу ланку [12]. Навчальна діяльність виступає як вид людської діяльності, у якій суб'єкт під зовнішнім впливом та завдяки власній активності змінює власну поведінку і психічні процеси. Нові знання знижують ступінь невпевненості та сприяють адекватності поведінки. Практика вузівського навчання, наукові дослідження свідчать, що найбільш сильний вплив на ціннісне відношення до майбутньої педагогічної діяльності має раціональна організація навчально-виховного процесу, зміст і мотиви діяльності, у якій беруть участь студенти. Але тільки знання системи цінностей недостатньо для того, щоб особистість усвідомлювала свої професійні орієнтири. Необхідна перебудова усіх практичних форм життєдіяльності та ставлень людини. Основними засобами підготовки фахівця є види діяльності, що пов'язані з його майбутньою професією. Успіх діяльності при цьому забезпечують особистісні якості викладача закладу вищої освіти, ціннісні підстави його особистості [9]. Наступним методологічним підходом є діяльнісний, тобто організація діяльності особистості. Він полягає у активності в пізнанні, спілкуванні, праці, особистісному розвитку. Діяльнісний підхід об'єднує сучасні досягнення психології та методики викладання, спрямований на розвиток особистості, на розгортання процесів самовдосконалення, насамперед шляхом засвоєння універсальних навчальних дій, уміння вчитися. Це осмислена активна різностороння навчально-пізнавальна діяльність здобувача, яка має бути максимальною самостійною. Це становлення системи, усвідомлення дій, які служать, щоб оволодіти суттю і вийти на творчий рівень. Це така організація навчання, яка вчить здобувачів самостійно вчитися, бо озброює їх відповідними навичками. Особистість не можна побудувати як продукт, як пасивний результат зовнішніх дій. Можна лише

включити його в системну навчальну діяльність, викликати власну активність, і тільки через механізми цієї активності (спільно з іншими людьми) він стане тим, чим зробиць його діяльність. Систематичне і методично правильне застосування діяльнісного методу і прийомів роботи з розвитку компетентностей у вищій школі розвивають не тільки навчальну діяльність здобувачів, але й підвищують якість знань, так як характерною рисою технології діяльнісного методу навчання в освітньому процесі є здатність аспірантів проєктувати майбутню діяльність, бути її суб'єктом. Головне в реалізації технології діяльнісного методу навчання полягає не в тому, щоб здобувач знав більше, а в тому, щоб він умів пізнавати, здобувати необхідні знання, вміло застосовувати їх у житті, в роботі, в будь-яких ситуаціях [8].

Важливим методологічним підходом при формуванні особистості та який ми застосовуємо в своїй педагогічній діяльності відіграє системний. Він полягає в тому, що відносно самостійні компоненти розглядаються не ізольовано, а у взаємозв'язках елементів системи. Це сукупність таких взаємопов'язаних компонентів, як: мета освіти, суб'єкти педагогічного процесу (викладачі та студенти), зміст освіти, форми і методи педагогічного процесу, засоби навчання і виховання. Говорячи про продуктивність використання системного підходу в психології, у теоретичному плані, В. Ганзен відзначає інтеграцію і систематизацію психологічних знань, виявлення інваріантів психологічних знань, усунення недоліків локального підходу, зменшення суб'єктивізму в інтерпретації психічних явищ, можливість виявити пробіли в знаннях про даний об'єкт, а також прогнозувати властивості відсутніх частин опису (додобувувати неповну картину, використовуючи інтерполяцію та екстраполяцію) [10]. У прикладному плані системний підхід – це розв'язання завдань психодіагностики, проєктування та управління автоматизованими системами, а також засіб підвищення ефективності навчання та вдосконалювання психолого-педагогічної освіти.

Значне місце серед методологічних підходів при формуванні педагогічної майстерності у науково-педагогічних працівників вищої школи є акмеологічний. Він вивчає педагогічні явища через задоволення ціннісних потреб людини: життя, здоров'я, освіта, праця, мир, краса, любов; орієнтується на загальнолюдські, громадянські, національні та професійні цінності, які визначають відношення людини до світу, до своєї діяльності, до самої себе. Завданнями педагогічної акмеології є: розвиток у довіллі; розробка методик та психотехнік професійного самовизначення особистості; дослідження психолого-педагогічних умов професійного становлення особистості; розробка акмеологічних моделей професійного станов-

лення фахівців; знаходження шляхів удосконалення педагогічної майстерності; розробка й наукове обґрунтування моделей професіоналізму педагогічної діяльності [1]. Реалізація акмеологічного підходу в навчанні допоможе практично розв'язати проблему особистісного та професійного успіху, знайти здобувачу своє місце в житті, реалізувати особисті здібності та задатки.

Наступним підходом є аксіологічний, що полягає в орієнтації на загальнолюдські, громадянські, національні та професійні цінності, які визначають відношення людини до світу, до своєї діяльності, до самої себе. Аксіологічний підхід у розв'язанні глобальних проблем вищої освіти передбачає передусім виховання гуманістичного типу особистості студента. Найважливішим критерієм гуманізації вищої освіти стають не стільки набуті знання, уміння та навички, скільки усвідомлення й прийняття кожним студентом гуманістичних ідеалів, прагнення до постійного самовдосконалення. Таким чином, українське суспільство переживає складний період переходу до цінностей нової епохи, і хоча цей пошук здебільшого спирається на старі парадигми мислення; українське суспільство переосмислює систему загальнолюдських цінностей, відбувається „притирання”, віднаходяться точки „співдотику”; якісна вища освіта постає глоба глобальною цінністю та умовою конкурентного стратегічного розвитку суспільства [2].

Значне місце серед методологічних підходів в сучасній освіті займає синергетичний, який веде до змін, які забезпечують виникнення нової якості. Це створення системи самоорганізації, саморозвитку та забезпечення активної її взаємодії з зовнішнім середовищем. Проблематика синергетики й синергетичного підходу цікавила багатьох дослідників, зокрема, філософів і педагогів, серед яких: В. Андрущенко, В. Аршинов, В. Буданов, О. Вознюк, Н. Гузій, Є. Князева, І. Кудрявцев, С. Курдюмов, В. Кремень, Н. Сегеда, Л. Ткаченко, Є. Ямбург та ін. Процес формування в майбутніх викладачів мотивації до навчально-виконавської діяльності в якості педагогічного об'єкту, доцільно зауважити, що застосування синергетичного підходу не тільки враховує здатність означеного педагогічного об'єкту до природньої самоорганізації, але й уможливорює самоорганізацію власної вмотивованості безпосередньо студентом як суб'єктом навчально-педагогічного процесу [13].

Методологічний компетентнісний підхід полягає в набутті не лише знань, умінь і навичок, а й досвіду емоційно-ціннісного ставлення до оточення, має операційно-технологічний, когнітивний, мотиваційний, аксіологічний, рефлексивний складники. Цей прийом об'єднує самостійну пізнавальну діяльність, засвоєння способів набуття інтегративних знань з різних джерел інформації та реалізацію їх у громадянській, культурно-ес-

тетичній, соціально-трудовій, побутовій сферах, дозвіллі. Компетентнісний підхід у системі освіти є предметом наукового дослідження І. Драч, І. Бабина, П. Бачинського, Н. Бібік, Г. Гаврищак, І. Гудзик, Н. Дворнікової, Я. Кодлюк, О. Локшиної, С. Ніколаєнко, О. Овчарук, Л. Пільгун, О. Пометун, І. Родигіна, К. Савченко, О. Садівник, Л. Сень, С. Сисоєвої, О. Ситник, Т. Смагіної, Г. Терещук, С. Трубачевої, Н. Фоменко та ін. Однією з основних вимог до вищої освіти є вимога сьогодення, що включає в себе уявлення про те, якою повинна бути сучасна людина, людина-професіонал, яке її призначення, роль у суспільстві, яке замовлення на її освіту, які очікування від освіти у самої людини, суспільства. Освіта все більше орієнтується на «вільний розвиток», високу культуру, творчу ініціативу, самостійність, мобільність майбутніх спеціалістів, що вимагає якісно нового підходу до формування майбутнього фахівця. Випускнику університету доведеться працювати в навчальних закладах різних форм власності, різних сегментах соціальної та економічної сфер, у галузі управління та адміністрування. В одних випадках для працедавця буде важливою кваліфікація, а також засвоєні освітні програми, в інших, – працедавець зацікавлений у робітнику, який в оптимальні терміни зможе реалізувати певний проєкт, спрямований на вирішення проблем розвитку організації, підприємства чи закладу. У першому випадку йдеться про знання, вміння та навички, сформовані у студентів, у другому – про їхню компетенцію та компетентність. Застосування компетентнісного підходу до цільової сфери навчання вважають одним з найважливіших. На думку вчених, саме компетентнісний підхід відображає процес модернізації освіти. Як зазначає О. Овчарук: «Нинішня освіта повинна формувати у молоді уміння оперувати новими технологіями та знаннями, бути готовими змінюватися та пристосовуватися до нових потреб на ринку праці, оперувати і управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатися упродовж життя».

Отже, необхідність модернізації сучасної освіти спонукає вчених до пошуку способів реалізації компетентнісного підходу в освіті. В умовах компетентнісного підходу здебільшого акцентують увагу на результаті навчання; при цьому, як результат розглядається не сума засвоєної інформації, а здатність людини діяти в різних проблемних ситуаціях, застосовувати досвід успішної діяльності в певній сфері.

На підтвердження цих слів О. Пометун зазначає, що «компетентнісний підхід до навчання тісно пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльним, оскільки стосується особистості того, хто навчається, і може бути реалізованим та перевіреном у процесі виконання конкретною особистістю

певного комплексу дій. Він потребує трансформації змісту освіти, перетворення його з моделі, яка існує «об'єктивно» для «всіх», на суб'єктивні надбання однієї, конкретної особистості, надбання, що їх можна виміряти» [4; 5].

Таким чином, компетентнісний підхід, на відміну від традиційної освіти, передбачає не тільки набуття знань, вмінь і навичок, а й розвитку і формування в учнів здатності до практичної діяльності і творчого застосування набутих знань та досвіду в різних ситуаціях, формуючи у випускника високу готовність до успішної діяльності в реальному житті. На підставі вищезазначеного доходимо висновку, що з позицій компетентнісного підходу рівень освіти визначається здатністю фахівця вирішувати проблеми різної складності на основі наявних знань та досвіду.

Ресурсний підхід полягає в пошуці та розвитку потенційних можливостей суб'єкта навчання, прогнозування результатів навчання. Це виявлення сукупності зовнішніх умов і засобів для реалізації внутрішніх індивідуальних задатків, ресурсів особистості, забезпечення комфортності навчання, ефективній динаміці працездатності, самопочуття. Ресурсний підхід з метою вивчення особливостей психічної активності розроблено J. Brown, E. Poulton і вдосконалено M. Posner, D. Norman, D. Bobrow та низкою інших дослідників [14; 15; 16]. На сучасному етапі розвитку науки вона досліджується у працях В. Лозової, Т. Цецоріної, О. Ігнатюк, С. Дружилова, В. Кравець, Л. Іларіонової та ін. Ресурсний підхід до розвитку особистості має враховувати безперервну зміну властивостей та здібностей суб'єкта, які поєднані з природними нахилами, обдаруванням, талантом. С. Рубінштейн зазначав, що розвиток людини – на відміну від накопичення досвіду, оволодіння знаннями, вміннями, навичками – це є розвиток її здібностей. І, навпаки, розвиток здібностей людини – це є те, що являє собою розвиток як такий, на відміну від накопичення досвіду. Здібності формуються не тільки в результаті засвоєння продуктів діяльності людства, а й насамперед у процесі створення їх самою людиною, тобто здібності людини безпосередньо пов'язані з її діяльністю та поведінкою [7]. Проблема ресурсного підходу в педагогіці розроблена недостатньо, тому перспективою майбутніх досліджень буде вирішення цього питання.

Модульний підхід в методології досліджень полягає в пошуці принципів і закономірностей побудови моделі в аспекті оволодіння суб'єктами навчання системою компетенцій і системою норм, які дозволять сформуватись особистості і реалізувати себе у житті. Він полягає в структурності змісту навчання, чіткій послідовності усіх компонентів дидактичної системи, ефективному управлінню навчальним процесом, забезпеченні варі-

ативність структурних організаційно-методичних елементів.

Модульність у професійному навчанні сприяє засвоєнню знань у дискретнонеперервній сфері навчальної діяльності за заздалегідь заданою модульною програмою, яка складається із логічно завершених частин навчального матеріалу (модулів), об'єднаних ознакою відповідності визначеному об'єкту виробничої діяльності. До переваг модульної організації змісту навчання слід віднести: системний підхід до побудови курсу і визначення змісту навчання; забезпечення можливостей методичного узгодження складових навчального процесу в межах кожного модуля. Характеристиками означеного навчання є: змістовна компактність, диференціація, творчість, знаково-графічна наочність, варіативність програм, форм і методів навчання, прогнозування, діагностика. Бажано, щоб на розкриття і засвоєння наскрізних принципів майбутньої професійної діяльності був спрямований кожний модуль. У вищій школі мають вирішуватися завдання не тільки теоретичного обґрунтування і методичного забезпечення навчального процесу, але й розробки такої модульної побудови процесу навчання, яка відповідала б вимогам професійної підготовки висококваліфікованих кадрів. Проведені нами дослідження дозволяють дійти висновку щодо значущості модульного підходу до навчання в контексті формування педагогічної майстерності у вищій школі, який сприяє: стимулюванню інноваційної педагогічної діяльності у вищих закладах освіти; формуванню професійного мислення та вміння студента вчитися самостійно; врахуванню індивідуальних особистісних якостей студентів; підготовці професійно компетентних, конкурентоспроможних і мобільних спеціалістів, які вміють швидко адаптуватися до динамічного соціально-технологічного і професійно-виробничого середовища; стимулюванню якості засвоєння освітніх програм із використанням сучасних методів діагностики [4].

Висновки і пропозиції. На основі проведеного нами дослідження нами були зроблені наступні висновки:

1. Майбутні науково-педагогічні співробітники повинні розуміти сутність, значення методологічних прийомів та сприяти впровадженню їх в освітній процес закладів вищої освіти.

2. Методологія – це система базисних принципів, методів, методик, способів і засобів їх реалізації в організації та побудові науково-практичної діяльності людей.

3. Особистісний підхід полягає у визначенні особистості як продукту соціального розвитку, моральної й інтелектуальної свободи, носія права на повагу і культуру, застосування його в освітньому процесі формує в аспірантів прояв природ-

нього процесу самовизначення, самореалізації, самоствердження, саморозвитку здібностей, що є самовихованням – вищою формою саморегуляції особистості, усвідомленого ставлення до власних якостей.

4. Систематичне і методично правильне застосування діяльнісного підходу з розвитку компетентностей у вищій школі розвиває не тільки навчальну діяльність здобувачів, але й підвищує якість знань, так як характерною рисою технології діяльнісного підходу навчання в освітньому процесі є здатність аспірантів проєктувати майбутню діяльність, бути її суб'єктом.

5. Системний підхід полягає в тому, що відносно самостійні компоненти розглядаються не ізольовано, а у взаємозв'язках елементів системи; це сукупність таких взаємопов'язаних компонентів таких, як: мета освіти, суб'єкти педагогічного процесу (викладачі та здобувачі), зміст освіти, форми і методи педагогічного процесу, засоби навчання і виховання.

6. Реалізація акмеологічного підходу в навчанні сприяє практичному розв'язанню проблеми особистісного та професійного успіху, реалізації особистих здібностей та задатків.

7. Аксіологічний методичний підхід полягає у розв'язанні глобальних проблем вищої освіти і передбачає, передусім, виховання гуманістичного типу особистості здобувача. Найважливішим критерієм гуманізації вищої освіти стають не стільки набуті знання, уміння та навички, скільки усвідомлення й прийняття кожним здобувачем гуманістичних ідеалів, прагнення до постійного самовдосконалення.

8. Застосування синергетичного підходу не тільки враховує здатність означеного педагогічного об'єкту до природньої самоорганізації, але й уможливорює самоорганізацію власної вмотивованості безпосередньо здобувачем як суб'єктом освітнього процесу.

9. Компетентнісний підхід, на відміну від традиційної освіти, передбачає не тільки набуття знань, вмінь і навичок, але й розвиває та формує у студентів здатність до практичної діяльності і творчого застосування набутих знань та досвіду в різних ситуаціях, формуючи у майбутнього фахівця високу готовність до успішної діяльності в реальному житті.

10. Ресурсний підхід до розвитку особистості має враховувати безперервні зміни властивостей та здібностей суб'єкта, які поєднані з природними нахилами, обдаруванням, талантом.

11. Модульність у професійному навчанні сприяє засвоєнню знань у дискретнонеперервній сфері навчальної діяльності за задалегідь заданою модульною програмою. У вищій школі мають вирішуватися завдання не тільки теоретичного об'рунтування і методичного забезпе-

чення навчального процесу, але й розробки такої модульної побудови процесу навчання, яка відповідала б вимогам професійної підготовки висококваліфікованих кадрів.

Перспективою подальших досліджень є впровадження методологічних підходів в процес професійної підготовки бакалаврів та магістрантів.

Список використаної літератури:

1. Антонова О.Є. Акмеологічний підхід до визначення сутності педагогічної обдарованості. *Акмеологія – наука XXI століття : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конфер. / За ред. В. О. Огнев'юка. Київ : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. С. 17–22.*
2. Вітвицька С. С. Аксіологічний підхід до виховання особистості майбутнього вчителя. *Креативна педагогіка. Наук.-метод. журнал / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Вінниця, 2015. Вип. 10. С. 63–67. URL: <http://eprints.zu.edu.ua>. (дата звернення: 08.04.2024).*
3. Глуховець В. А. Методологічні підходи до вивчення проблем удосконалення діяльності МВС в умовах реформування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2016. Вип. 39(1). С. 129–132. URL: <http://nbuv.gov.ua/ujrn/nvuzhpr> (дата звернення: 14.06.2024).*
4. Літвінчук С. Модульно-компетентний підхід до навчання студентів у вищій школі. URL: file:///C:/Users/Zver/Downloads/Modul_no_kompetentnistnyi_pidkhdid_d.pdf (дата звернення: 28.05.2024).
5. Лоза К. О. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. URL: <https://naurok.com.ua/kompetentnisniy-pidhid-u-suchasniy-osviti-214049.html> (дата звернення: 18.06.2024).
6. Метод. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. Пошук з сайту URL: <https://www.google.com> (дата звернення: 07.05.2024).
7. Микитюк С. О. Витоки наукових основ ресурсного підходу. *Проблеми фізичного виховання і спорту. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. 2010. Вип. 2. С. 83–88. URL: <https://sportpedagogy.org.ua/html/journal/2010-02/10msabrh.pdf> (дата звернення: 28.06.2024).*
8. Москаль О. В. Діяльнісний підхід як основа організації освітнього процесу в початковій школі. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. Збірник наукових праць. 2011. № 8 (10). URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100akjv-1bb6.docx.html>. (дата звернення: 22.04.2024).*
9. Самовиховання майбутнього вчителя: особистісний сенс як один з факторів. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/>

- psychology/27742/#google_vignette (дата звернення: 23.05.2024).
10. Сердюк Л. З. Методологія системного підходу у дослідженні мотивації учіння: основні напрями досліджень, принципи і закономірності. 2011. URL: <https://ap.uu.edu.ua/article/108>. (дата звернення: 20.03.2024).
 11. Чабаненко М. М. Система аграрного права України: методологічні засади становлення та розвитку : дис. ... канд. юридичних наук. : 12.00.06 / Харків, 2016. 364 с.
 12. Чимленко Ф. О., Жук Л. П. Посібник до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень». Дніпро : РВВ ДНУ. 2014. 48 с.
 13. Цюй Ге. Синергетичний підхід: сутність і характерні особливості застосування в наукових дослідженнях з педагогіки мистецтва. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти Вип. 27. 2019. С. 127–130. URL: <file:///C:/Users/Zver/Downloads/max3,+128-131-download.pdf> (дата звернення: 08.05.2024).
 14. Brown I. D., Poulton E. C. Measuring the spare «mental capacity» of car drivers by a subsidiary task. *Ergonomics*. 1961. Vol. 4 (1). P. 35–40.
 15. Hobfoll S. E., Watson P., Bell C. C., Bryant R. A. Five essential elements of immediate and mid-term mass trauma intervention: Empirical evidence. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*. 2007. Vol. 70 (4). P. 283–315.
 16. Posner M. J. The Estelle medical professional judgment standard: the right of those in state custody to receive high cost medical treatments. *Am. JL & Med*. 1992. Vol. 18. P. 347–358.

Hura T. Methodological approaches in the formation of pedagogical skills of future research and teaching staff of higher education

The relevance of implementing methodological approaches in the formation of pedagogical skills of future research and teaching staff of higher education is highlighted in the article. Special attention is paid to the concepts of 'method' and 'methodology'. A personal approach that forms the manifestation of the natural process of self-determination, self-realization, self-affirmation, and self-development of abilities in graduate students is described in the article. The importance of the activity approach and methods of work on the development of competences in higher education, which not only contribute to the educational activity of students, but also increase the quality of their knowledge is proved in the article. Special attention is paid to the system approach, which consists of combining the elements of the education system: the goal of education, subjects of the pedagogical process (teachers and learners), the content of education, forms and methods of the pedagogical process, means of education and upbringing. It is proved that the implementation of the acmeological approach in education will help to practically solve the problem of personal and professional success, to find the acquirer his place in life, and to realize personal abilities and aptitudes. It is proven that the use of an axiological approach in the educational process in solving global problems of higher education contributes to the education of a humanistic personality type of the acquirer.

The use of a synergistic approach in the methodology of the educational process of graduate students enables the self-organization of their own motivation. The use of the competence approach involves not only the acquisition of knowledge, skills and abilities, but also the development and formation of students' ability for practical activities and the creative application of the acquired knowledge and experience in various situations, forming in the graduate a high readiness for successful activities in real life. It was determined that the resource approach for personality development should take into account continuous changes in a person's features and abilities, which are combined with natural inclinations, giftedness, and talent. It is proved that the modular approach contributes to the development of such a modular construction of the learning process that would meet the requirements of professional training of highly qualified teaching staff.

Key words: *institution of higher education, method, methodology, personal, activity, system, acmeological, axiological, synergistic, competence, modular approaches.*